

Tweede
Van der Wielenlezing

Op 17 maart 1995

In “het Posthuis”
te Heerenveen
Reacties co-referenten

Mevr. Mr. L. Jordens-Cotran
Hoofd Juridische Zaken
Nederlands Centrum Buitenlanders

Is Nederland vol?

Is Nederland vol? Deze vraag kan ik niet beantwoorden. Ik ben geen demograaf en ben niet in staat om te oordelen of Nederland fysiek vol is. Velen die dat beweren zijn evenmin deskundig op dit gebied als ik. Verwijzingen naar hoge concentraties in de grote steden zijn niet voldoende om tot deze conclusie te komen tenzij men eens is met een bepaalde neiging van westerlingen in dit land om Nederland tot deze grote steden te beperken en al het gebied boven Zwolle nauwelijks als deel van het land te beschouwen.

En, trouwens, wat is de betekenis van vol? Gaat het om woondichtheid, om het aantal vreemdelingen in het land of om het aantal personen van buitenlandse afkomst? En bij het laatste hoe ver gaat men terug in de geschiedenis? Dragen Nederlanders van Hongaarse afkomst die in de jaren vijftig een toevlucht in Nederland hebben kunnen vinden bij aan het oordeel dat Nederland hebben kunnen vinden bij aan het oordeel dat Nederland vol is of beperkt men zich voornamelijk tot de eerste en tweede generatie Marokkanen en Turken? Of bedoelt men er voornamelijk mee dat er te veel cultureel 'vreemde lichamen' in de Nederlandse cultuur aanwezig zijn? Afspraken over de betekenis van de termen 'Nederland is vol' kan een bijdrage leveren aan een duidelijke en eerlijke discussie.

In alle gevallen waarin deze termen gebruikt worden zijn twee gedachten steeds aanwezig, namelijk dat de toelating van buitenlanders, op welke grond dan ook, restrictiever dient te worden en dat de islam angst bij Nederlanders inboezemt. Met betrekking tot het restrictieve toelatingsbeleid wil ik benadrukken dat ook migrantenorganisaties in Nederland ervan overtuigd zijn dat beperkingen op de toelating onoverkomelijk zijn. De onenigheid met de overheid heeft betrekking op de mate waarin een restrictieve toelatingsbeleid essentiële rechten zoals het recht op huwelijk, gezinsleven en veilig bestaan mag belemmeren. Daarnaast dient men te beseffen dat migratie een internationaal, natuurlijk verschijnsel is dat in de geschiedenis steeds als oplossing heeft gediend voor verschillende problemen waarmee de mens in zijn omgeving werd geconfronteerd. Wij hoeven niet heel ver in de geschiedenis terug te gaan om te zien dat ook Nederland heel lang een emigratieland is geweest. Emigranten – of zoals zij toen heetten landverhuizers – vertrokken bijvoorbeeld in grote getale uit Nederland na de tweede wereldoorlog naar landen zoals Australië, Nieuw Zeeland, Zuid-Afrika en Canada. Het jaar 1952 kende een hoogtepunt met het vertrek van 50.000 Nederlanders die elders een bestaan gingen bouwen. De voornaamste reden voor deze emigratie was de zwakke arbeidsmarkt. Daarnaast hebben de angst voor een Russische invasie en de overbevolking een rol gespeeld in de beslissing om te emigreren. Hierna daalde dit getal drastisch wegens de verbeterde economische omstandigheden en de succesvolle wederopbouw van Nederland. Sinds het begin van de jaren negentig vertrekken jaarlijks 30.000 Nederlanders naar het buitenland en keert een gelijk aantal terug zodat de belangstelling voor dit verschijnsel in Nederland aan het tanen is. De Nederlandse migratie is als voorbeeld aangehaald maar eer kunnen tientallen andere voorbeelden aangehaald worden om te benadrukken dat bij alle volkeren o het ene of andere moment in de geschiedenis de behoefte en de noodzaak kunnen ontstaan om het eigen land te ontvluchten op zoek naar een betere toekomst voor zichzelf en voor het gezin. In deze perioden van malaise speelt het

overlevingsinstinct zo sterk wat wetgevingen en circulaires die toelating in een rijker en meer belovend land moeten beletten gedoemd zijn tot een gedeeltelijke mislukking. Het feit dat voor het bereiken van het beoogde doel middelen gegrepen worden zoals een asielaanvraag om economische redenen of zoals een schijnhuwelijk of schijnrelatie is, hoe vervelend en afkeurenswaardig het ook is voor de westerse samenlevingen, niet zo merkwaardig. Het toelatingsbeleid wordt namelijk steeds restrictiever in alle westerse landen waardoor terecht over een ‘fort Europa’ gesproken wordt. Als een versoepeling van de toelatingmogelijkheden plaats vindt dan geldt dat voor onderdanen van rijke westerlijke landen, zoals blijkt uit de toetreding van enkele Scandinavische landen tot de Europese Unie. Sinds het begin van de jaren zeventig is toelating in Nederland voor arbeid onmogelijk geworden behalve voor enkele Pools verpleegsters, enkele tuinbouw arbeiders en dergelijke. De wijziging van de huidige Wet arbeid buitenlandse werknemers van 1979 (WABW), die over binnenkort in werking treedt, beoogt de toelating voor arbeid aan nog strengere regels te verbinden en vooral om de toelating voor dit doel aan te passen aan de huidige eisen van de arbeidsmarkt. Deze eisen zijn onder meer flexibiliteit, de mogelijkheid van korte contracten en vooral het gebruik maken van buitenlands arbeid zonder dat het verblijf in Nederland uitmondt in permanent verblijf. Dit wordt aangeduid als het ‘Zwitserse model’ of als ‘rotatie arbeid’. Ook de toelating in het kader van gezinshereniging wordt steeds restrictiever, in tegenstelling tot de heersende gedachte op dit gebied. Vooral voor de jonge generaties migranten en Nederlanders die een huwelijks- of relatiepartner uit het buitenland wensen te halen is het steeds moeilijker om aan alle vereisten voor toelating te voldoen. Deze eisen hebben onder mee betrekking op het inkomen (het moet voldoende en duurzaam zijn), de huisvesting, de leeftijd van beide partners, het aantal jaren dat men reeds in Nederland woonachtig is. Daarnaast dient de aanvraag om toelating in het buitenland ingediend te worden door een aanvraag van een machtiging tot voorlopig verblijf¹, de akten die noodzakelijk zijn voor toelating (zoals geboorte en huwelijksakten) moeten ‘dubbel gelegaliseerd’ zijn en voor de huwelijksaangifte bij de ambtenaar van de burgerlijke stand wordt door de vreemdelingen dienst en daarna door de ambtenaar van de burgerlijke stand een controle verricht op de ‘realiteit’. Van het huwelijk (ter voorkoming van schijnhuwelijken). Vóór de behandeling van de aanvraag om toelating door de vreemdelingendienst dient een bepaald bedrag te worden betaald. Deze opsomming van de vereisten voor toelating is niet uitputtend. In de praktijk leiden deze eisen tot grote problemen en vaak tot onnodige vertragingen in de uitoefening van het recht op huwelijk en op gezinsleven. Het aantal afwijzende beslissingen op deze aanvragen om toelating is ook niet gering. Met andere woorden is de bij sommigen bestaande gedachte dat Nederland zeer aantrekkelijk is voor buitenlanders omdat de vereisten voor toelating coulant zijn, een fabeltje dat snel uit de weg geruimd moest worden. Men dient ook te beseffen dat nadat alle hindernissen voor toelating doorlopen zijn, de buitenlandse partner nog niet verzekerd is van een definitief verblijf in Nederland. Hij moet gedurende minstens drie jaar een harmonieuze relatie met de partner in Nederland hebben en op geen enkel moment met ruzie uit huis langdurig vertrekken. In dit geval is er namelijk sprake van ‘feitelijke scheiding’, die – evenals een juridische echtscheiding – tot de intrekking van de

¹ Deze eis is inmiddels door de Haagse rechter onwettelijk beschouwd en mag niet meer worden gesteld. Het ministerie van Justitie overweegt een herinvoering van deze eis door een gedeeltelijke wijziging van de vreemdelingenwet of door een principiële uitspraak van de rechter daarover te vragen.

verblijfsvergunning kan leiden.² Heeft het huwelijk minstens drie jaar geduurd en wordt het dan gevolgd door een echtscheiding is voortgezet verblijf in Nederland in beginsel slechts mogelijk indien de buitenlandse partner erin slaagt om in het vierde jaar over voldoende inkomen te beschikken. Met andere woorden de controle van de staat houdt niet op met de verkrijging van een verblijfsvergunning maar duurt minstens vier jaren door na de toelating. Alles bij elkaar genomen is de regelgeving met betrekking tot toelating in Nederland een van de strengste van de omringende landen. Het zou nuttig zijn om zich daarover beter te informeren zodat bepaalde misverstanden uit de weg geruimd worden. Gebrek aan informatie leidt tot het vertroebelen van de discussie over migranten en migratie in Nederland.

Met betrekking tot de angst voor vreemdelingen en vooral voor de islam in de Nederlandse samenleving wil ik het volgende zeggen. Het is bekend dat elke samenleving in elke tijdperk zijn eigen 'anderen' scheidt. Het toekennen van bepaalde kenmerken aan deze 'anderen', het wijzen op verschillen tussen hun normen en waarden en de eigen normen en waarden verloopt meestal volgens het zelfde proces. Vooral het wijzen op de verantwoordelijkheid van deze anderen voor de teloorgang van de eigen cultuur en voor de economische achteruitgang vertoont overal gelijke trekken. In het Midden-Oosten waar ik vandaan kom, zijn de 'anderen' de Arabieren of de Israëliërs, afhankelijk van de groep waar je toe behoort. De schuld voor sociale, politieke en economische problemen kan altijd heerlijk op die anderen afgewenteld worden. Dat bespaart de overheid de politieke partijen en de maatschappij in het algemeen heel veel denkwerk over de werkelijke oorzaken van deze problemen en wordt het zoeken naar oplossingen vereenvoudigd. De mythe over die anderen kan overeind blijven door de bestaande vooroordelen steeds met allerlei ongenueanceerde uitspraken te voeden.

Niet alleen in het Midden-Oosten maar ook in het Westen en dus ook in Nederland waar het nu om gaat hebben in de loop der geschiedenis 'anderen' bestaan. Gewezen kan worden naar de joden die zeer lang deze stempel hebben gedragen en tot voor heel kort naar de communisten.

In de huidige tijd zijn deze anderen de minderheden in Nederland, ook migranten genoemd en nog beter de 'moslim migranten'. Zij hebben de eer om verantwoordelijkheid te dragen voor een deel van de economische achteruitgang en vooral voor de teloorgang van de Nederlandse cultuur. De suggestie wordt ook gewekt dat indien geschikte maatregelen achterwege blijven Nederland kan vrezes voor de teloorgang van de Nederlandse samenleving. De herhaaldelijke ongenueanceerde verwijzing naar het moslim fundamentalistische gevaar door verschillende politieke figuren in Nederland en in het Westen in het algemeen speelt bij de beeldvorming over migranten een belangrijke rol.

De islam waartoe een grote groep migranten behoort is voor velen en ook voor mijn vorige spreker een bron van angst en veroorzaakt zeer pessimistische gedachten over de toekomst van de Nederlandse cultuur en van de Nederlandse samenleving. Ik kan mij voorstellen dat ik

² Onderdanen van de Europese gemeenschap hoeven zich geen zorgen te maken over dergelijke echtelijke ruzies. Bij een huwelijk met een EG-onderdaan of een onderdaan van de Europese Unie wordt namelijk niet eens vereist dat de huwelijkspartners samenwonen. Deze eis geldt voor een huwelijk of een relatie met onderdanen van buiten deze gebieden.

de sensatiepers geen onderscheid gemaakt wordt tussen verschillende richtingen van de islam en dat in een adem gesproken wordt over Islam, fundamentalisme, terroristische FIS aanhangers en migranten. Maar dat verwacht ik alleen van de sensatiepers. In dit gezelschap denk ik dat men moet beseffen dat de grootste bron van misverstanden, onbegrip, angst en verzet veroorzaakt wordt door vooroordelen en het onvermogen om te onderscheiden en te relativiseren. De islam kan niet geassocieerd worden met fundamentalisme, laat staan met gewelddadige fundamentalisme evenmin als migranten met het Algerijnse FIS geassocieerd kunnen worden.

Meerdere westerse onderzoekers hebben gewezen op de afkeer die in de westerse cultuur bestaat ten aanzien van de islam en van volkeren waartoe sommige migranten gemeenschappen in Nederland behoren. Deze afkeer belemmert mijns inziens een objectieve kijk naar de islam in deze tijd en naar migranten in Nederland. Niemand ontkent dat het gewelddadige fundamentalisme in Algerije, in Egypte, Turkije en in andere moslim landen zorgwekkend is.

Het is vooral zorgwekkend omdat het zich niet tot een geïsoleerde beweging beperkt maar op een brede steun in de maatschappij kan steunen. En deze beweging, zoals iedereen in de kranten dagelijks kan lezen, maakt van geweld het middel bij uitstek om het doel te bereiken. Niemand kan ontkennen dat hoe sterker de fundamentalistische beweging wordt hoe ondraaglijk het leven wordt, vooral voor vrouwen in moslim landen. De hoop van Palestijnse vrouwen bijvoorbeeld om eindelijk in het midden-oosten een seculiere staat te stichten waarin de vrouw een volwaardige plaats kan vervullen is voor een deel verloren door de sterk geworden Hamas-beweging in de bezette en in de autonome palestijnse gebieden. De palestijnse vrouwenbeweging ziet zich nu gedwongen om rekening te houden met deze fundamentalistische beweging bij de discussies die over grondwet en sociale wetten van de palestijnse staat gaande zijn. Palestijnse vrouwenorganisaties hebben voorstellen gemaakt op verschillende gebieden van het recht behalve op het gebied van het familierecht dat de islamitische wetgeving gestalte krijgt en dat de soort relatie tussen man en vrouw bepaald wordt. De angst voor, in de ogen van de fundamentalisten, te geëmancipeerd familierecht belet het slaan van nieuwe wegen in de opkomende jonge staat waardoor de voorstellen voorzichtig en zeer overwogen opgesteld dienen te worden. Kortom, de angst voor bepaalde ontwikkelingen in de islamitische wereld is gerechtvaardigd waardoor de stap tot generalisering alleen maar gemakkelijker wordt. De discussie wordt bovendien vertroebeld omdat de orthodoxe islam en de gewelddadige uiting daarvan niet gedifferentieerd worden. Dit is merkwaardig omdat het verschil tussen beide richtingen wel gemaakt wordt als het gaat om andere religies die het westen heel goed kent. Niemand in Nederland bestempelt namelijk het katholicisme als gewelddadig wegens acties van de IRA. Het jodendom wordt ook niet geminacht en de joden in het westen worden niet gevreesd wegens de bloedige terroristische aanslagen op Palestijnen door orthodoxe Joden in en buiten Israël. Gelukkig loopt niemand vol angst en vrees voor de teloorgang van de westerse waarden en normen wegens het feit dat katholieken en joden in Nederland woonachtig zijn. Hoe komt het dan dat als het om de islam gaat geen of tenminste nauwelijks mogelijk blijkt te zijn om te nuanceren? Hoe komt het dat er plotseling met andere maatstaven gemeten wordt? Het lijkt erop dat in het westen de gedachte nog steeds heerst dat de Islam een per essentie onredelijke, gewelddadige en

ondemocratische religie is Deze vooroordelen maken ieder gesprek onmogelijk en dragen niet bij aan een beter begrip van moslims in het algemeen en van moslim migranten in het bijzonder. Helaas is de media niet geïnteresseerd in de weinig sensationeel, gematigd gezicht van de islam. Ik heb bijvoorbeeld neergens in de media informatie kunnen lezen over de pogingen van de PLO om een seculiere staat in het midden-oosten te stichten maar wel veel over de schendingen van mensenrechten in de autonome Palestijnse gebieden. Ik heb ook neergens kunnen lezen dat het meest overtuigende bewijs dat een belangrijk deel van de moslims zich tegen het fundamentalisme als orthodoxe en als gewelddadige beweging verzet, juist geleverd wordt door het feit dat Algerije in een burgerlijke oorlog verkeert en dat in Egypte en Turkije zoveel onrust bestaat. Wat men weigert in te zien is dat weat de opkomst of de heropleving van de islam genoemd wordt, in feite niets anders is dan een interne strijd binnen de islamitische samenlevingen over de vraag wat de islam is en welke plaats de islam moet vervullen in de staat.

Soms, zoals in de bijdrage van mijn voorganger is gedaan wordt met een interessante, simplistische redenatie bereikt dat op een en dezelfde 'hoop' moslims, fundamentalisten, terroristen en migranten worden gegooid. De redenering die op het eerste gezicht aanvaardbaar lijkt, luidt als volgt: fundamentalisme gedijt het beste indien 'er een basis van armoede en verpaupering aanwezig is, welnu een flink deel van de vroegere gastarbeiders en huidige gezinsherenigers komen in de Nederlandse onderklasse terecht en daarmee worden de fundamentalistische stromingen in Nederland en West-Europa vlug gecreëerd'. Ik vraag mij af of een dergelijke simpele vergelijking gemaakt kan worden tussen de gevolgen van armoede in landen zoals Algerije en Egypte met hun specifieke context, geschiedenis en staatsrechtelijke orde – en die trouwens niet eens tot de herkomst landen van de grootste groepen migranten in Nederland behoren – en de gevolgen van armoede in Nederland. Volgens mij hebben migranten geen aanleiding gegeven tot een dergelijke redenering. Onanks het feit dat de eerste generatie migranten die in de jaren zestig en begin zeventig naar Nederland is gekomen de meest geneigd zou kunnen zijn om de cultuur van het herkomstland te handhaven en zelfs traditioneler te worden, en ondanks het feit dat deze generatie de minst bedeed en de minst geïntegreerd is in de Nederlandse samenleving wijst er niets op dat de gehouden redenering klopt. Waarop baseert de spreker zich en op welke manier tonen deze migranten dat zij zich aangetrokken voelen tot het fundamentalisme of tot de gewelddadige vorm daarvan? Meet betrekking tot de jonge generatie migranten hebben verschillende onderzoeken aangetoond dat tegelijkertijd met het behoud van de identificatie tot de groep de tweede generatie grote culturele veranderingen ten opzichte van de eerste meemaakt in de zin van emancipatie en afstand van de oorspronkelijke waarden en normen. Dit betekent dat in dezelfde gemeenschap en ondanks een zich handhavend groepsidentificatie een sterke culturele differentiatie binnen de groep is ontstaan. Door het geringe contact van de tweede generatie is de angst voor het overwaaien van fundamentalisme en geweld uit het land van herkomst ongerechtvaardigd.

Hierbij wil ik er voor waarschuwen dat traditionele en conservatieve gewoonten van migranten met betrekking tot vrouwen en meisjes niet geassocieerd mogen worden met het

FIS en Khomeini evenmin als de SGP en de GPV in Nederland met terrorisme geassocieerd mogen zijn wegens hun specifieke ideeën over de vrouw in de samenleving.

Wat ik triest vind in de gedachtengang van de heer Fortuin is dat hij de verschillen tussen Nederlanders en migranten benadrukt alsof het verschil op zich negatief is en alsof het verschil onoverbrugbaar is en niet beïnvloed wordt door de waarden en normen van de samenleving waarin men leeft. De heer Fortuin klaagt over de teloorgang van de Nederlandse cultuur, van wat maakt Nederland herkenbaar als identiteit, als collectiviteit en dus in feite als een specifieke natie die zich kan afzetten en differentiëren van anderen.

Het cynische is dat juist deze wensen en behoeften de essentie vormen van het moslim fundamentalisme die door hem en vele anderen verguisd wordt. De heer Fortuin evenals moslim fundamentalisten spreekt over de telooring van de eigen herleving van de eigen identiteit. In beide gevallen worden 'de anderen' aangewezen als de oorzaak van deze telooring. De fundamentalisten zetten zich af tegen het verderfelijke westen terwijl de heer Fortuin zet zich steeds af, expliciet of impliciet tegen vreemde niet westerse elementen in de Nederlandse samenleving.

Het cynisme is ook dat intellectuelen in moslim landen en vele moslim en niet moslim-migranten in Nederland en in Europa juist deze nationalistische gevoelens aanwijzen als de bron van extremisme en intolerantie en uiteindelijk als de bron van het geweld dat in de moslim landen heerst.

Misschien moeten we toch constateren dat een begin van symbiose heeft plaatsgevonden tussen de waarden en normen van sommige Nederlanders zoals de heer Fortuin en de meest nationalistische stroming van de islam, of om met de heer Fortuin te spreken met 'bepaalde varianten van de islam' die behoren, volgens hem, bestreden en zondig verboden te worden.'

Ik had liever dat hij wijst op de onmogelijkheid voor Nederland en voor welk ander land of volk ter wereld om zich in deze tijd af te sluiten van anderen om op zoek naar een eigen identiteit te gaan. In plaats van zich af te zetten tegen migranten en hun gevaarlijke religie en cultuur is het veel vruchtbaarder om samen te zoeken naar een leefbaar Nederland, niet zonder migranten – die voor een groot deel inmiddels Nederlanders zijn geworden – en vooral niet zonder moslim migranten maar met hen.

Met een andere instelling en met de bereidheid om naar migranten te luisteren en met hen te praten zou men heel veel over de gedaante van de islam in Nederland kunnen leren. Ik geef hierbij een voorbeeld. Iedereen herinnert zich de aantijgingen van de heer Bolkestein tegen polygamie in Nederland. Gedurende weken heeft polygamie een belangrijke plaats in de media genomen. De strijd tussen polygamie en de Nederlandse rechtsorde kwam uitgebreid aan de orde, evenals de ongelijkheid tussen man en vrouw in de islam. Slechts sporadisch en alleen nadat de media door het Nederlands centrum buitenlanders (NCB) benderd werd is eindelijk de mening van migranten organisaties over dit onderwerp in de pers gekomen. Voordat de heer Bolkestein dit onderwerp onder de aandacht van de media bracht had het NCB een studiedag georganiseerd om de Nederlandse regering te wijzen op de nadelen van de verplichte toepassing van het Marokkaanse familierecht op de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. De voormalige staatssecretaris Kosto overwoog namelijk in die tijd om een bilateraal verdrag met Marokko te sluiten waarin bepaald zou worden dat op de Marokkaanse gemeenschap in Nederland het Marokkaanse familierecht toegepast zou worden. In ruil daarvoor zou Marokko meewerken aan de terugname van documentloze illegalen in de Nederlandse samenleving vertoeven. Het NCB organiseerde direct na het uitlekken van deze plannen een overleg met Marokkaanse vrouwen organisaties om de totstandkoming van het verdrag tegen te gaan. Het belangrijkste argument tegen het verdrag was juist dat het Marokkaans familierecht een grote

ongelijkheid tussen man en vrouw kent en dat het onwenselijk is om dit recht op te dringen op de Marokkanen in Nederland. Tijdens de studiedag hebben het NCB en de Marokkaanse vrouwen organisaties zich onomwonden teen de regeringsplan gekeerd juist omdat men de ongelijkheid tussen man en vrouw niet naar Nederland wilde importeren. De ongelijkheden tussen man en vrouw in de Marokkaanse wetgeving werden opgesomd en veroordeeld, de polygamie werd uiteraard niet bespaard. De actie van het NCB was geslaagd en sindsdien wordt niet meer gesproken over deze ruilhandel meet de Marokkaanse autoriteiten. Op de georganiseerde studiedag werden alle grote politieke partijen uitgenodigd. Al deze partijen waren aanwezig en hebben deelgenomen aan de discussie behalve de VVD. Direct daarna liet de heer Bolkenstein zonder blikken of blozen zijn proefballon over polygamie op. Als hij naar migrantenorganisaties en vooral naar moslim vrouwen had geluisterd was de hele discussie over polygamie niet nodig geweest. Het leek alsof hij een controversieelonderwerp aan de orde bracht, dat hij tegen een heersende opvatting bij Nederlanders en migranten inging. Het tegenovergestelde was waar. Als hij de moeite had genomen om zich bij migranten te informeren over hun mening over polygamie dan zou zijn hele kruistocht en zou zijn aantijging tegen deze uiting van de islam en de stigmatisering van moslim migranten in Nederland volstrekt onnodig zijn geweest. Zijn campagne hebben wij als kwetsend en vernederend beschouwd. De wijze waarop een politieke partij op wat wordt genoemd 'onderbuik gevoelens' van bepaalde groepen in de samenleving kan spelen was voor mij na dit voorval absoluut duidelijk. Andere voorbeelden kunnen ook vermeld worden maar ik moet mij aan mijn twintig minuten houden.

Ik dank u voor uw aandacht.

ververblijfMr. L. Jordens-Cotran
Hoofd juridische afdeling, NCB

Dhr. M.C. Houthoff

Immigratie- en Naturalisatiedienst

Ministerie van Justitie

Dames en heren,

Graag stel ik mij eerst aan u voor. Mijn naam is Maarten Houthoff. Sinds een jaar werk ik bij de Immigratie- en Naturalisatiedienst van het Ministerie van Justitie. Ik heb daar o.a. de zgn. "Aanmeldcentra" in Zevenaar en Rijsbergen opgericht, projecten geleid zoals het inhalen van een achterstand van 10.000 gehoren van asielzoekers en thans belast met de oprichting van een unit van 60 juristen en verantwoordelijk voor de kwaliteitsverbetering van de Dienst. Tot een jaar geleden was ik directeur van Vluchtelingenwerk Nederland. In de ogen van sommigen "overgelopen naar de vijand" dus. En lang daarvoor was ik directeur van een Volkshogeschool in Schoorl. U begrijpt: op deze dag en deze plek komen heel wat van mijn levensdraden samen. Ik spreek vandaag niet namens de Staatssecretaris van Justitie maar nadrukkelijk op persoonlijke titel.

Ik zal het betoog van professor Fortuin in chronologische volgorde volgen en van commentaar voorzien.

Fortuin begint zijn betoog met de stelling dat de discussie over het vreemdelingenvraagstuk bepaald wordt vanuit drie ervaringen. Ik leg de nadruk op ervaringen.

De oorlog

De vijftig jarigen onder ons hebben het laatste jaar van de oorlog slechts als zuigeling meegemaakt. Het grootste deel van de thans levende Nederlanders heeft de oorlog niet ervaren en heeft derhalve niets te verwerken, ook niet collectief. Dit komt mede voort uit het besef dat inmiddels diepgeworteld is in onze individualistische samenleving dat we verantwoordelijk zijn voor onze eigen daden. Het is belachelijk een 46-jarige Duitser voor wat dan ook, dat verband houdt met de Tweede Wereldoorlog, verantwoordelijk te houden. Mijn vader was tot 1944 lid van de NSB. Ik kan niet mee opscheppen met de verzetsverhalen over de ouders van mijn leeftijdsgenoten. Verder doet het me niets. Ik heb de fijnste vader gehad die ik me kon bedenken.

Het koloniale verleden

Ik kan er nog korter over zijn dan over Fortuynse beweringen over de oorlog. Ik voel mij noch "beladen met schuldgevoel", noch compenseer ik dat met "een paternalistisch minderwaardigheidsgevoel" ten opzichte van Indonesië en Suriname, waardoor we niet in staat zouden zijn die landen te zien in hun ware gedaante. Ik heb veel gereisd maar nooit de behoefte gevoeld die twee landen te bezoeken, gewoon omdat ik andere landen en gebieden aanmerkelijk boeiender vond. Veel jongeren weten niet eens waar deze landen liggen. Wellicht is het een probleem voor een bepaalde groep oudere landgenoten, waar ik overigens alle begrip en respect voor heb. Voor de goede orde: het enige dat ik hier heb betoogd is dat het grootste deel van de bevolking niet door de Fortuyn toegedichte ervaring heeft. Daarmee heb ik niet gezegd dat de oorlog en ons koloniale verleden geen ingrijpende gebeurtenissen voor ons land zijn geweest waar veel lessen uit te trekken zijn.

De gastarbeiders

Eindelijk een ervaring waarover we met z'n allen mee kunnen praten. Gastarbeiders: een vertrouwd beeld in de Nederlandse steden. Te warm voor de tijd van het jaar geklede ouder uitziende mannen met snorren. Ik denk dat de gemiddelde Nederlander er een of meer kent. Die een of twee vinden we wel aardig. Ze lopen vaak op straat, dus zullen ze wel geen werk hebben. Vrouwen met hoofddoeken lopen met de kinderen en boodschappentassen aan de hand. Daar praten we niet mee. De jongeren zijn

losser. Ze kijken ons soms doordringend aan of hebben een grote bek. Daar zijn er eigenlijk een beetje bang voor. Gastarbeiders. Dat zijn Turken in oude wijken.

En toen kwamen er nog meer vreemdelingen, volgens professor Fortuyn in onbeheersbare proporties. De val van de muur was het startschot daartoe. En er rust een taboe op. Dames en heren. De val van de muur. Jaar in, jaar uit hebben we in het Westen geen gelegenheid voorbij laten gaan er bij "het Oostblok", zoals het toen heette, aan te dringen op een vrij personen verkeer. Weg met het Ijzeren Gordijn, weg me de Muur! Het gordijn en de muur gingen neer. Maar toen het vrije personenverkeer op gang kwam haastten we ons te verklaren dat dat niet de bedoeling was. Overigens doen zich dat soort afweer reacties op het werkelijk worden van wat eerst wenselijk was, elders op de wereld ook voor.

Tussen Moçambique en Zuid-Afrika stond "the Electric Fence", een groot hek onder stroom, om de Moçambiquaanse vluchtelingen tegen te houden. Honderden zijn er tegen geroosterd. Ik heb dat ding in werking gezien, maar was ook als VN waarnemer bij de eerste algemene verkiezingen. De stroom ging uit, het hek ging neer en de arme burens kwamen. De protesten hiertegen van blank en zwart kwamen op gang. Ook de wijze waarop Mexicanen die illegaal de grens met de Verenigde Staten overschrijden, worden behandeld is niet bepaald zachtzinnig.

Overall is de vrije wereld niet vrij toegankelijk, domweg omdat de vrije wereld tevens de rijke wereld is, die zijn rijkdom verdedigt.

Dat op het vreemdelingenvraagstuk een taboe rust strookt niet met de werkelijkheid. In wezen was dit onderwerp inzet voor de laatste verkiezingen. En daar is niets op tegen. Het onderwerp leeft in brede lagen van de bevolking en wordt overal besproken. Progressief Nederland moet eens ophouden met te verklaren dat dit geen verkiezingsissue mag zijn. Het is het. Of dat de toon, of de manier waarop sommigen, en ik bedoel niet extreem rechts, dit onderwerp aansnijden "niet kan". Alsof er geen harde verkiezingstaal gesproken wordt als het over bijstandstrekkers of de Betuwelijn gaat. Voor en tegenstanders mengen zich in het debat en zo hoort het ook.

Professor Fortuyn, het spijt me maar het eerste artikel van onze grondwet luidt niet: "Het is verboden te discrimineren op basis van ras, leeftijd en geslacht". Slechts het laatste deel is geformuleerd in de vorm van een verbod. Het hele artikel één luidt: "Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan. Het eerste, en in de wetgeving derhalve belangrijkste deel is dus positief geformuleerd bijna een gebod, haast in de vorm van een constatering. Wishfull thinking en eerste artikel van onze grondwet. Maar wel, en dat vind ik Oerhollands geformuleerd: " worden in gelijke gevallen gelijk behandeld". U begrijpt: "in gelijke gevallen" is een lastig en voor velerlei uitleg vatbaar begrip. Want er zijn er twee gevallen gelijk? Hierover gingen dan ook de discussies vorig jaar bij de wijziging van de vreemdelingenwet.

Asielzoekers kunnen niet meer, zoals vroeger in beroep gaan bij de Raad van State. Als u ruzie heeft met de gemeente over een dakkapel mag u dat wel. Ik heb hier verder geen oordeel over, temeer daar asielzoekers wel degelijk in beroep kunnen gaan bij de zgn. Vreemdelingenkamer.

Ik volg het betoog van professor Fortuyn en kom bij het begrip cultuur, cultuurbeleving en de bedreiging van onze cultuur. Enerzijds lijkt het erop dat we geen eigen cultuur meer hebben,

anderzijds wordt juist gesproken van de bedreiging ervan. Bestaat er zoiets als een Nederlandse cultuur of een Nederlandse identiteit. In 1934 publiceerde de socioloog Kruijt een boekje met de titel "Het Nederlandse volkskarakter en het socialisme". Nederlanders worden daar in getypeerd als vrijheidslievend, eerlijk begiftigd met gezond verstand, geneigd tot ironie, afkerig van dweperij en persoonsverering, gematigd en flegmatisch. Is er veel veranderd?

Het onderwerp is weer in. Scheffer, Wilderdink, Heldring en anderen komen met duidingen van wat de een het natie (met een aa, tee, ie, ee) besef, de ander het volkseigene noemt. Genoemd worden begrippen als: een open houding naar buiten toe, een wijdvertakte verzorgingsstaat, sociale verhoudingen die te karakteriseren zijn met termen als tolerant, consensus of gelijkheid.

Het blijven abstracte algemeenheden en onduidelijk. Wat wordt nu precies bedreigd of wat moet verdedigd worden? Beginnen Nederlanders zich minder Nederlands te voelen? Raken ze in de war omdat ze niet meer weten wie ze zijn? Vallen vertrouwde anker-punten weg waardoor het zelfvertrouwen van Nederlanders wordt aangetast? Daar zijn weinig aanwijzingen voor. De Kerstman is in opmars, hoewel Sinterklaas vorig jaar onbarmhartig terugsliep. Oprah Winfrey is inmiddels net zo bekend als Maartje van Weegen. Onze kinderen hebben het over Damned en Shit. Maar izjn we nu onze identiteit kwijt? Ik geloof er niets van.

Als u enige tijd in het buitenland heeft verkeerd en voor het eerst weer eens een Nederlandse krant leest voelt u zich onmiddellijk thuis. Er wordt stevig gekankerd op van alles en nog wat (meestal gaat het over nul komma zoveel procent van het loon of uitkering).

Iedereen heeft daar ook een mening over, zie de pagina's ingezonden brieven en de vele radioprogramma's die gevuld worden met landgenoten die op alle terreinen deskundig zijn. En tenslotte hebben we de zalige zekerheid dat we er altijd weer uitkomen. Een staking duurt hier meestal maar twee of drie dagen en dan is het "welletjes". Tenslotte hebben we het altijd over geld en voordeeltjes.

De belangrijkste vraag bij dreigende watersnood is niet of we Tiel en omgeving moeten evacueren. Dat moet gewoon van Jan Terlouw. Nee, wat ons het meest bezighoudt is, "wie zal dat betalen". We hebben niet zoiets als de Franse mode, de Spaanse trots, of het Engelse flegmatisme. We zijn ordelijke superindividualisten die overal het betrekkelijke van inzien. Wordt die volksaard bedreigd door de vreemdelingen? Ik geloof ook daar niets van. Naar mijn mening ketst fundamentalisme, islamitisch of anderszins, juist af op dit pantser van "de eigen individuele mening". Integratie van duidelijk zichtbare culturen in wat ik net geschetst heb als het Nederlandse volkseigene is makkelijk en tegelijkertijd moeilijk.

We tolereren "het andere". We zoeken het ook op. Op de meest onwaarschijnlijke plekken ter wereld kom je Nederlanders tegen die onveranderlijk populair zijn bij de plaatselijke bevolking wegens hun open houding en hun behoefte aan communiceren. We tolereren de anderen niet meer als het er "teveel" of "er lp,em er steeds meer" moet absoluut een onderscheid gemaakt worden tussen asielzoekers en wat ik aan het begin van mijn betoog aanduidde als de gastarbeiders.

In tegenstelling tot wat Fortuyn aanvoert over het Nederlandse verbod op spreiding van bewoners naar afkomst is het voor wat de asielzoekers betreft zo dat zij geheel onvrijwillig gehuisvest worden in een van de 600 van de 625 Nederlandse gemeenten die meedoen met de Regeling Opvang Asielzoekers. En inderdaad, komen ze daar in allerlei buurten en straten terecht. Ook de zogenaamde "betere", wat sommigen dan weer ontlokt dat asielzoekers voor worden getrokken.

Anderzijds ontstaat er vooral in dorpen waar zich voor het eerste in de bestaansgeschiedenis een kleurling gevestigd heeft door de genoemde regeling, vaak iets van "Nederland mag dan vol zijn, kom niet aan *onze* asielzoekers.

Het probleem van de achterstandswijken is niet zozeer een asielzoeker, maar een "gastarbeiders probleem". Fortuyn heeft gelijk als hij vanuit diverse invalshoeken een lans breekt voor de oorspronkelijke bewoners van deze buurten en dan vooral zij die er nog steeds wonen. Het is een gezamenlijke armoede probleem van deze bewoners en de kansarme gastarbeiders. Zonder ook maar een tel hun lot te willen bagatelliseren wil ik toch ook de plaatselijke overheid en de woningcorporaties prijzen. Nieuwsgierig geworden door de opmerkingen van Fortuyn over het "heuse ghetto Feyenoord", ben ik daar de vorige week eens heen gereden en de nodige uren rondgekeken. Wat mij naast de vele gekleurde mensen vooral opviel, was het feit dat zeker de helft van de huizen nieuw of geheel gerenoveerd was. Het was duidelijk dat hele blokken op de nominatie stonden hetzelfde lot te ondergaan.

Dan de dreiging van het Islamitische fundamentalisme.

Ik ben het volstrekt met Fortuyn eens dat discriminatie van vrouwen door hun Islamitische mannen, *in Nederland* niet tolerabel is. Gelijke monniken, gelijke kappen en dat geldt ook voor hoofddoekjes. Ik ben voor het door Fortuyn door Justitie voorgestelde onderzoek naar discriminatie in bepaalde Islamitische kringen. Ik vind echter dat Fortuyn tever doorschiet, of in ieder geval niet consequent is. Aankomend Imamszouden geen Nederlandse les mogen krijgen op kosten van de staat. Ik ben het met hem eens dat dit niet kan m.b.t. onderwijs-instituten in het buitenland die niet door ons te tolereren zijn. Maar een Islamitische Theologische Hogeschool, faculteit in Nederland, inclusief Nederlandse taal zou niet kunnen? Dan moet u meer zaken in Nederland, inclusief niet subsidiabel stellen zoals de orthodox gereformeerde theologische opleiding te Kampen, in het algemeen alle theologische faculteiten, maar ook de wetenschappelijke bureaus van de politieke partijen inclusief dat van de Centrum Democraten. We leven in een pluriforme samenleving en daar is sinds enige tijd een Islamitische tak aan gegroeid. Sterker nog, die hoort onomkeerbaar bij Nederland, het Nederland van minstens de komende eeuw. Dat is de realiteit zoals die bestaat, vandaag en morgen en die is onomkeerbaar. Daarmee is Den Haag nog niet omgedoopt tot Bagdad. Ik zie echt nog niet onze straten bevolkt worden door horden moslims die zich tot bloedens en gek wordens toe op het lichaam slaan. Volgens mij is dat buiten de realiteit. Dit temeer daar de asielzoekers die uit Islamitische landen komen zoals Irak en Iran, juist vluchten voor de Islam dictatuur waar Fortuyn zo bang voor is. Een betere verzetsgroep tegen mogelijk Moslim fanatisme in ons land kunt u zich nauwelijks wensen.

Dan de instroom van vreemdelingen in ons land en de beperkingen die Fortuyn voorstelt.

Een quotumbeleid voor asielzoekers acht hij onvermijdelijk. Dat quotumbeleid kan niet en toch bestaat het in wezen al. Het kan niet omdat het strijdig zou zijn met het eerder aangehaalde artikel 1 van onze grondwet. Stel we bepalen het quotum op 25.000. Wat doet u met de 25.000 en een-ste persoon die asiel aanvraagt. Om diezelfde reden zouden voorts het Vluchtelingenverdrag van Genève uit 1951 en

zelfs de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens wat Nederland betreft moeten worden opgezegd. Dat zie ik in Nederland nog niet gebeuren.

Maar zoals ik al zei: toch gebeurt het al. Vorig jaar ontvingen we 52.576 aanvragen voor asiel. Alleen Duitsland had meer asielverzoeken. Alle Europese landen minder. En... alleen Nederland vertoonde een scherp stijgende tendens. En dan gebeurt het. Er wordt geen quotumgetal genoemd, maar er worden wel maatregelen genomen. Er is een vliegende brigade van bijna 500 man opgericht voor het Mobiel Vreemdelingentoezicht. Er zijn Aanmeldcentra opgericht in Zevenaar en Rijsbergen en de wet veilige landen en de wet veilige derde landen is in beide Kamers aangenomen.

Alleen al door de werking van de twee Aanmeldcentra, waar binnen 24 uur kansloze en niet kansloze asielzoekers worden gescheiden, is in drie maanden tijd een reductie van het aantal asielverzoeken van 27% bewerkstelligd. In 1995 zal naar alle verwachtingen het aantal asielaanvragen zakken tot 35.000 en dat wil de regering ook. Geen quotumbeleid in aantallen, wel in richtingen dus.

Het is voorts niet juist, zoals Fortuyn stelt dat gezinshereniging mogelijk is als men niet in het eigen levensonderhoud kan voorzien. Gezinshereniging is slechts mogelijk als de vreemdeling duurzaam arbeid verricht. Heeft hij een bijstandsuitkering dan is gezinshereniging niet mogelijk. Voorts dient men over voldoende woonruimte te beschikken, ook voor het over te komen gezin. Uitsluitend voor door Nederland als vluchteling erkende personen, dat waren er in 1994 6.654 geldt de inkomens- en huisvestingsnorm niet.

Voorts werden in Nederland niet 87.000 naturalisatieverzoeken behandeld, maar 51.705. 36.000 personen werden genaturaliseerd. Dit zijn overigens personen die reeds langdurig, legaal in ons land verbleven. Daaronder bevinden zich groepen die u waarschijnlijk niet zou verwachten zoals 492 Ieren. Voorts werden in 1994 21.370 asielverzoeken afgewezen en 31.185 vreemdelingen uit ons land verwijderd. Beide getallen zijn qua hoogte nog niet eerder voorgekomen. Het restrictieve beleid waar Fortuyn voor pleit is eenvoudig weg realiteit als we de feiten onder ogen willen zien. Zo had België niet 9.000 asielverzoeken in 1994, maar 14.340 Frankrijk niet 15.000 asielzoekers maar 26.044.

De wens van Fortuyn om een substantieel deel van de begroting van Ontwikkelingssamenwerking in te zetten voor de opvang van asielzoekers in Nederland is reeds in vervulling gegaan. Het zogeheten Ontwikkelingssamenwerkingsplafond voor de opvang en toelatingsprocedure van asielzoekers in ons land bedraagt 389 miljoen gulden. Voorwaar geen klein bedragje. Fortuyn pleit ervoor dat we moeten discussiëren op basis van feiten. U zult begrijpen dat ik dat van harte met hem eens ben.

Een zaak die Fortuyn slechts zijdelings heeft aangestipt zijn de zogeheten "reisorganisaties" die asielzoekers ons land in helpen komen, in het vakjargon ook wel "Schleppers" genoemd. Een onderzoek onder asielzoekers die op Schiphol asiel vroegen, toont aan dat de meerderheid via deze organisaties naar ons land is gekomen. Met succes weet Justitie van tijd tot tijd dergelijke organisaties die zich soms naast mensensmokkel ook met andere criminele activiteiten zoals drugshandel bezig houden op te rollen. Voor een enkele reis Nederland betaalt de vreemdeling tussen de 8 en 15 duizend gulden, om in vele gevallen binnen 24 uur in Rijsbergen en Zevenaar of op Schiphol gedesillusioneerd tot de conclusie te komen dat de vaak door de hele familie moeizaam bijeen gegaarde investering in één klap verloren is. Hierdoor wordt én menselijk leed via bedrog veroorzaakt en de Nederlandse Staat op korsten gejaagd en het aanzien van de echte vluchteling die terecht in ons land bescherming zoekt

aanzienlijk geschaad. Ik zou er dan ook bepaald geen tegenstander van zijn de maximale straf van één jaar gevangenis voor mensensmokkel aanzienlijk op te hogen.

Dames en heren, ik kom tot de afronding.

Het vreemdelingenvraagstuk bestaat sinds bijbelse tijden. Het is niet een vraagstuk dat je op eenduidige wijze kunt definiëren als een probleem waar een pasklare oplossing voor is te vinden. Nooit zal het zo zijn dat vreemdelingen in ongebreidelde aantallen naar ons land kunnen komen. Het zal ook nooit zo zijn dat er nie een vluchteling meer bij kan. Het is eerder een kwestie van voortdurende bezinning en bijsturing. Waar Fortuyn verklaart dat vader en moeder dienen terug te keren zeg ik: "We zijn volwassen. We zijn verantwoordelijk. Verantwoordelijk voor een helder en strak vreemdelingenbeleid, waarbij noch het belang van de vreemdeling, noch dat van ons land uit het oog wordt verloren. Naar mijn indruk is Nederland voor wat het vreemdelingenbeleid betreft op de goede weg."